

Лозинська О.Г. (Львів, Україна)

Інновації—розширення в польській кінематичній фразеології на позначення емоцій та поведінки людини

У статті проаналізовано інновації-розширення як один із типів структурно-семантичних змін польських кінематичних фразеологічних одиниць на позначення емоцій. Встановлено їхні різновиди та особливості функціонування в текстах сучасної польської мови, зроблено спробу з'ясувати причини їхньої появи.

Ключові слова: кінематична фразеологічна одиниця, нормативна фразеологічна одиниця, фразеологічна інновація, модифікація, інновація-розширення.

В статье проанализировано инновации-расширения как одну из разновидностей структурно-семантических изменений польских кинематических фразеологических единиц для обозначения эмоций. Установлено ихние разновидности и особенности функционирования в текстах современного польского языка, сделана попытка определить причины их появления.

Ключовые слова: кинематическая фразеологическая еденица, нормативная фразеологическая еденица, фразеологическая инновация, модификация, инновация-расширения.

Innovation substitutes as one of the types of structural and semantic changes of Polish kinematical phraseological units denoting emotions are revealed and analyzed in the article. Their types and peculiarities of functioning in the texts of the modern Polish language are established; an attempt is also made to find out reasons of their emergence.

Key words: kinematical phraseological unit, normative phraseological unit, phraseological innovation, modification, innovation substitute.

Об'єктом цього дослідження є інновації-розширення як один із типів структурно-семантичних змін польських кінематичних фразеологізмів на позначення емоцій та поведінки людини. Кінематичними фразеологізмами у цій статті називаємо фразеологічні одиниці (далі ФО), прототип і внутрішня форма яких зводяться до лінійного опису мімічної чи жестикуляційної поведінки людей*. Мета статті – з'ясувати типи та особливості функціонування інновацій-розширення кінематичних ФО на позначення емоцій та поведінки людини у текстах сучасної польської мови. Актуальність пропонованого дослідження зумовлена відсутністю в польському й

* У ширшому трактуванні кінематичні фразеологізми охоплюють також значущі рухи тіла. Однак у цьому дослідженні ми обмежуємося ФО з мімічним і жестикуляційним прототипом.

українському мовознавстві комплексних досліджень, присвячених функціональним особливостям інновації-розширення кінематичних ФО на позначення емоцій та поведінки людини у сучасних текстах.

З метою дослідження інновацій-розширення було проаналізовано близько 500 польських кінематичних ФО на позначення емоцій та поведінки людини, вилучених методом суцільної вибірки із фразеологічних і загальних словників польської мови [17], [18], [19], [20], [21], [22], [23], [24], [25]. Джерелом дослідження матеріалу стали два корпуси текстів польської мови: Korpus tekstów języka polskiego PWN (korpus.pwn.pl) [26], який налічує 40 млн. слів, та Korpus IPI PAN (korpus.pl) [27], який налічує 70 млн. слів. У цих корпусах було виявлено 105 випадків інновації-розширення.

Інновації-розширення, за визначенням С. Бомби, виникають у результаті доповнення лексичного складу ФО новими компонентами, як правило, для актуалізації її змісту [1, 51]. В слід за С. Бомбою цей термін застосовують польські фразеологи Я. Ліберек*, Г. Дзямська-Ленарт та ін. У працях інших мовознавців можна натрапити на варіанти назви цього прийому. Про „розширення компонентного складу” писали М. Бакіна, Б. Подгурська, І. Ярова, про „атрибутивне розширення” – Н. Хороз. Серед інших термінів на позначення цього явища можна виокремити: „додавання” (А.М. Левицький, А. Пайдзінська); „інновація-доповнення” (innowacja uzupełniająca)** (Й. Ігнатович-Сковронська); „прийомом розповсюдження” (распространения) (Е. Наумов, А. Григораши); „вклинювання” (І. Єременко, Т. Цимбалюк, А. Супрун); „додавання слів до початку або кінця ФО” (Т. Цимбалюк, А. Супрун); „поширення фразеологізму” (В. Білоноженко, І. Гнатюк); „експлікація ФО” (В. Вакуров). Деякі дослідники, наприклад, Д. Буттлер розглядають це явище додавання до ФО додаткових компонентів як один з різновидів контамінації, що полягає у поповненні складу фразеологізму додатковими словами, яке призводить до

* Важливо, що Я. Ліберек розрізняє інновації розширення, в межах яких розглядає виключно обставинні розширення [5, 159-170] та інновації розширення структури з розширенням сполучуваності (innowacje rozwiłajaco-rozszerzające), в межах яких автор розглядає атрибутивні розширення, в яких додані компоненти виконують функцію неузгодженого чи узгодженого означення. Останні автор умовно називає „категорія доповнень означенням і категорія доповнень додатком” (kategoria uzupełnień przydawkowych i kategoria uzupełnień dopełnieniowych) [5, 170-176].

** Зауважмо, що С. Бомба під терміном „інновації-доповнення” розуміє ті інновації, які є зовнішніми запозиченнями (найчастіше у формі фразеологічних кальок) та внутрішніми запозиченнями (з територіальної, професійної і тп. польської мови) [1, 47-48].

неочікуваної модифікації його змісту [2, 145-147].

Для аналізу реалізації інновацій-розширень у текстах дослідники використовують різні класифікації. Наприклад, з огляду на відношення нового компонента до членів речення виокремлюють атрибутивне, об'єктне та обставинне поширення ФО [9], [10], відповідно до позиції поширювача – препозитивне, інтерпозитивне та постпозитивне поширення ФО [9], [10], називаючи інтерпозитивне поширення вклинюванням, пост- і препозитивне – додаванням [9], [16], з огляду на на ступінь синтаксичного ускладнення конструкції нормативної ФО (далі НФО) – просте розширення, ускладнене та складне атрибутивне розширення [15].

Важливою проблемою при виявленні та аналізі інновації-розширення є розмежування слова-поширювача НФО та слів найближчого контексту ФО, які є частиною речення в цілому. Польський мовознавець Я. Ліберек стверджує, що при розрізненні т.зв. модулянта (*modulant*)* (елемента, що відноситься до речення в цілому) і нового компонента ФО потрібно брати до уваги значення доданого елемента. На його думку, значення доданої до ФО обставини, на відміну від т.зв. модулянта, дуже часто протиставляється значенню всієї ФО або принаймні значенню найважливішого компонента цієї ФО [5, 166]. Отже, Я. Ліберек до інновацій-розширень зараховує такі інноваційні ФО, як наприклад: ...*dostojnie* *schodzę na dziady*...; ...*szła na rękę z uporem*...; ...*nadstawia głowę ładnie*...; ...*precyzyjnie* *uszyć buty*...; ...*zawsze pokornie z drogi schodzę*... [5, 167-168]. У працях Е. Наумова, Т. Цимбалюк, Л. Дзямської-Ленарт, Б. Подгурської поняття „елемент найдлижого контексту ФО” та „доданий до ФО компонент” не розмежовуються. Фразеологічними інноваціями автори вважають і нові компоненти, що конкретизують окремі компоненти ФО, і ті, що конкретизують увесь фразеологізм у цілому. Ми ж у своєму дослідженні розмежуємо ці два поняття – „елемент найдлижого контексту ФО” та „доданий до ФО компонент” – та користуємося правилом, яке запропонував О. Молотков: “поширювачами є слова, які вступають у певні зв'язки не з традиційною ФО в цілому, а лише з окремими її компонентами, вони не розглядаються як члени речення, оскільки входять до його складу опосередковано – через традиційну ФО, не зачіпаючи її “категоріальної

* Польський мовознавець Я. Стругинський терміном *модулянт* називає клас невідмінюваних лексем з первинною синтаксичною функцією, що полягає в модифікації змісту висловлювань чи їх складових через вказування на ситуацію, модальне ставлення адресанта до ситуації, емоції адресанта [7, 142-143].

сутності” [Н. Хороз за О.І. Молотковим: 15, 5]. На цьому принципі розрізнення наголошують також у своїй праці В. Білоноженко та І. Гнатюк, покликаючись на праці О. Молоткова та І. Лепешева [9, 120]. О. Молотков пояснює можливість поширення компонентів ФО тим, що вони, хоча й втратили ознаки слова, тим не менше за своєю звуковою подобою в мовленні завжди асоціюються з живими словами мови. Така асоціація підтримується постійним і активним використанням слів паралельно з компонентами ФО, що генетично від них походять. Адже не випадково компоненти ФО, які вже не асоціюються з живими словами, ніколи не поширюються [12, 68]. Отже, інновацією-розширенням вважаємо лише ті зміни ФО, в яких доданий компонент розширює структуру (і можливо значення) ФО та відноситься до окремого її компонента чи компонентів, а не до ФО в цілому, бо в іншому випадку вони є елементом речення загалом*.

В. Білоноженко, І. Гнатюк відзначають “двоїсту природу” семантико-стилістичних відтінків, які вносять нові компоненти в семантичну структуру ФО. Ці компоненти одночасно відновлюють пряме лексичне значення пояснювального компонента та конкретизують, уточнюють, інтенсифікують, пристосовують ФО до контексту, розширюють або звужують значення всієї ФО. Компоненти-модифікатори одночасно підтверджують роздільнооформленість ФО, компоненти якої виявляють здатність вступати в синтаксичні зв’язки зі словами вільного вжитку, та цілісність і неподільність семантики ФО [9, 128]. Цікавою з цього приводу є також думка польського дослідника В. Хлебди, який наголошує на тому, що “...трансформацію якогось словосполучення можна вважати доказом її стабільності; сам процес трансформування є процесом кристалізації та закріплення інваріантної форми такого сполучення” [3, 64].

У пропонованому дослідженні всі зафіксовані інновації-розширення ми ділимо на три основні групи: 1. **обставинне розширення** – інновація, що

* У нашому матеріалі трапляється дуже багато прикладів з ФО (50 ФО у 166 контекстах), де обставина є елементом найдлижого контексту ФО, що відноситься не безпосередньо до одного з компонентів ФО, а до ФО в цілому, а отже є елементом речення в цілому. Таким прикладом є введення в структуру НФО (*ktoś zgrzyta zębami* „хтось злиться, виявляє гнів, лють, сердитися від безсильності” (SFWP) обставини способу дії *dosłownie* у контексті: *...Ten wielki artysta, który umarł w opuszczeniu bliski wariacji, w Rzymie, który zgrzytał dosłownie zębami, gdy wspominal lata spędzone w Polsce...* (korpus.pwn.pl Czapski Józef Patrząc). Зазначена обставина служить для підкреслення правдивості висловлення, вона вказує на те, що в ньому немає перебільшення, а також одночасно актуалізує буквальне значення ФО.

доповнює дієслівний компонент ФО обставиною способу дії; 2. **атрибутивне розширення** – інновація, що доповнює іменний компонент ФО означенням; 3. **об'єктне розширення** – інновація, що доповнює іменний компонент ФО додатком.

Прикладом інновації-розширення першої групи – з обставиною способу дії – є інновація *obficie posypać sobie głowę popiołem* зі значенням „зі смутком покаятися”, яка виникла в результаті додання до НФО *posypać sobie głowę popiołem* нового компонента, який у складі ФО виступає в синтаксичній функції обставини способу дії *posypać (jak?) – obficie*. Цей додатковий елемент, шляхом модифікації внутрішньої форми ФО, тобто вказуючи на спосіб посипання голови попелом – „у великій кількості, сильно, щедро, буйно”, розширює значення ФО семою „сильно (каяться)”: ...*Były „Ketman” też publicznie najpierw przyznał im rację, a potem – we wspomnianym artykule, obficie posypał sobie głowę popiołem. W tym to popiele brodząc od wtorku...* (korpus.pl). Обігруючи НФО, автор інновації не лише підсилює її семи „розкаяння; смуток; жалкування”, зафіксовані в дефініції „визнати публічно свою вину і виявити смуток, розкаяння” (WSFzP), а й, повторюючи в наступному реченні компонент ФО *popiół*, виражає своє незадоволення, іронію. Варто зазначити, що в наведеному контексті через повтор одного з компонентів ФО автор вдається до стилістичного прийому подвійної актуалізації [9, 87-106], [15, 10-12].

Інновація *patrzeć jak kozioł spode łba* виникла на основі додання до нормативної ФО (*ktoś*) *patrzy spode łba* „хтось дивиться недовірливо, зловісно, понуро” (SFWP) обставини способу дії *patrzeć (jak?) – jak kozioł*, яка в свою чергу вносить до значення ФО додаткову конотаційну характеристику людини „дуже впертий”: ...– *Dawaj go żywcem! – zawołał król. Po chwili wszedł wysoki, chudy szlachcic, patrzący jak kozioł spode łba. Skłonił się naprzód panu do nóg...* (korpus.pl).

Зафіксовано також приклад розширення структури ФО компонентом, що виступає в реченні обставиною, яка є однорідним членом з традиційним компонентом ФО – наприклад, розширення структури ФО (*ktoś*) *patrzy (na kogoś / na coś) krzywo* „хтось дивиться на когось, на щось неприязно, зі злістю, ставиться до когось, чогось неприхильно, недоброзичливо, не схвалює чогось” (WSFzP і USJP) в контексті:

* Зазначений дієприслівник вважаємо парадигматичною формою дієслова *patrzeć*, тому ФО з дієприслівником не вважаємо інновацією з зміною граматичної структури компонента.

...Rozmowy te były mu nie na rękę i z tego względu, że kilku magazynierów zaczęło na niego patrzeć podejrzliwie i krzywo, wyraźnie mając pretensje, że wymigiuje się od pracy fizycznej... (korpus.pl).

Серед прикладів **атрибутивного розширення** ФО зафіксовано зміни, внесені, наприклад, до ФО *bić głową w mur* „хтось без очікуваного результату намагається щось залагодити; хтось є у розпачі, хтось голосить” (WSF) – *bić przysłowiową głową w mur* (2 контексти); *bić głową w włoski mur* (1); *bić głową w tarnowski mur* (1); *bić głową w walijski mur* (2). Розширення структури ФО *bić głową w mur* додатковими компонентами **tarnowski**, **włoski** та **walijski** пов’язується із суттєвою модифікацією значення ФО: зі “хтось старається подолати перешкоду, неможливу до переборення” (InnySJP) / „хтось без очікуваного результату намагається щось залагодити; хтось є у розпачі, хтось голосить” (WSF) на „хтось у розпачі намагається перемогти тарнівську / італійську / уельську футбольну команду” в контекстах: ...*Kielczanie przez wiele minut bili głową w tarnowski mur, a jedyny tego efekt to strzał w słupek Łukasza Bujaka w 41 minucie...* (korpus.pl); ...*Tymczasem Roma po karnym Fabio Capello (sławny potem trener m.in. Realu i Milanu) zdobyła prowadzenie. Górnik, choć wyraźnie lepszy na boisku, bił głową w włoski mur. Czyżby znów słynne catenaccio mało triumfować?...* (korpus.pl), ...*Słowa te znalazły szybko potwierdzenie na boisku w Newtown. Wisła nie poradziła sobie z amatorami spod znaku "Drozdów". Bezradnie biła głową w walijski mur...* (korpus.pl). Така семантична інтерпретація є можливою лише в умовах заданого контексту, за його межами інновація втрачає сенс. У результаті контекстуальної конкретизації ФО відбувається уточнення та зміцнення денотативного (предметного) значення ФО.

У результаті аналізу виявлено 4 випадки атрибутивного розширення структури ФО одразу двома компонентами – наприклад, НФО (*ktoś*) *gapi się jak sroka w kość* „хтось дивиться і не розуміє, дивується чомусь звичайному; *zastąpił*є вдивляється жадібно” (WSFJP) у контексті: ...*Mazurki to także ciasta ozdobne, cieszące oko kolorami lukru, czekolady, bakali. Czasami wyglądają niczym kwietne ogródki, nic więc dziwnego, że jury zaczęło od gapienia się, niczym przysłowiowa sroka w równie przysłowiową kość...* (korpus.pl). Зазначена модифікація є формою своєрідного коментаря – застереження про переносне значення вжитого виразу з одночасною номіналізацією дієслівного компонента, розірванням структури ФО комою та повтором додаткового компонента *przysłowiowa* біля обох іменних компонентів ФО, кожен з яких має свій додатковий коментар, виражений словом *niczym* та прислівником *równie*. У зазначеній НФО автор застосував через численні зміни – прийом, який можна вважати перифразою ФО.

Прикладом **об'єктного розширення** є зміна в межах НФО (*ktoś*) *rwie włosy z głowy* „хтось сильно сумує, часто виконуючи при цьому жест, який навіює виривання свого волосся” (WSFzP) / „хтось несподівано щось починає переживати; турбується, побоюється, дуже над чимось горює, проявляє біль, безсилля; хтось у розпачі” (WSF) / „хтось виражає схвильованість, розгніваність; є засмучений, у розпачі, в істеричі” (SFWP), що трансформується у ФО (*ktoś*) *rwie resztki włosów z głowy* у контексті: ... *Niestety, widząc poczynania moich zawodników na boisku zacząłem rwać resztki włosów z głowy – żartuje trener solarzy Dariusz Kot...* (korpus.pl). Так згідно з задумом автора модифікована ФО інтенсифікує значення та служить для передачі вищого ступеня розпачу тренера, а можливо також, сприяє подвійній актуалізації цієї ФО (очевидно тренери лісують).

У іншому контексті з цією ж інновацією застосовано додатково стилістичний прийом подвійної актуалізації через використання після ФО коментарів, які актуалізують дослівне значення ФО, наприклад: ...*Naukowcy pokładają duże nadzieje w rozwoju inżynierii genetycznej, ale na konkretne rezultaty badań trzeba jeszcze poczekać. Cierpliwie, nie rważ resztek włosów z głowy i śmiejąc się z dowcipów o "ufryzowanych inaczej". Jakiego szamponu używają łysi?* (korpus.pl).

В аналізованому матеріалі ми виявили приклади розширення структури ФО частками (10 ФО у 13 контекстах). Наприклад, зміна в межах НФО (*ktoś*) *wita (kogoś) z otwartymi rękami* „хтось вітає когось приязно, охоче, з радістю” (WSFJP) у контексті: ...– *Kiedy nie tak dawno przychodziliście na "Tarnowie", witano Was niemal z otwartymi rękami.* (korpus.pl). Вставлений компонент привносить у значення НФО відтінок обмеження, приблизності виконуваної дії, модифікуючи значення до форми “хтось вітає когось майже приязно, охоче, з радістю”. Розширення структури НФО (*ktoś*) *drapie się po głowie* „хтось заклопотаний, не знає, що робити, задумується над чимось (зазвичай шкробаючись в голову)” (WSFzP) обмежувальною часткою *nie tylko* посилює в значенні ФО контраст та буквальність виконуваних дій у контексті: ...*Jeśli już jestem przy problemach, które, jak mówią satyrycy, powodują, że się drapie nie tylko po głowie, to chciałbym również zgłosić wniosek do pana marszałka o to...* (korpus.pl). Введена у структуру НФО (*ktoś*) *rozklada ręce* „хтось виявляє безпорадність; хтось виражає те, що не можна нічим зарадити, допомогти” (SFWP) частка *tylko* в контексті: ...– *Bóg jeden wie. Trener Antoni Skupień, indagowany, czy jest w stanie nauczyć podopiecznych partnerstwa na torze, rozkładał tylko ręce.* (korpus.pl) посилює в значенні ФО сему пригніченості та безпорадності.

Підсумовуючи, зазначимо, що у проаналізованому матеріалі

найчастішими є атрибутивні (67 ФО у 270 контекстах), рідше – об’єктні (9 ФО у 22 контекстах) та обставинні (3 ФО у 3 контекстах) інновацій-розширення. Варто зазначити, що, крім трьох основних груп інновацій-розширень ми виявили також приклади складного атрибутивного розширення (5 ФО у 5 контекстах), розширення структури ФО частками (17 ФО у 21 контексті). Досить часто поряд з розширенням структури НФО застосовується прийом подвійної актуалізації. Всього ми зареєстрували цього типу зміни в межах 6 ФО у 6 контекстах.

Як показують аналізований матеріал, компоненти НФО все-таки частково зберігають свої самостійні властивості слова, так само як не втрачають своїх властивостей, наприклад, суфікси чи префікси у структурі простих слів: вони вносять свою лепту у загальний зміст слова. Перелічені додаткові компоненти не лише розширюють формальну структуру традиційної ФО, а й модифікують її значення новими семантичними відтінками, підсилюючи, уточнюючи, повторюючи чи видозмінюючи його. Найчастіше інновація-розширення застосовується з метою інтенсифікації значення ФО. Введення додаткових компонентів до структури ФО сприяє гармонійному введенню його в контекст. При цьому типі модифікації ФО збільшує свої виражальні можливості, гранично наближуючи своє значення й образність до умов конкретної мовленнєвої ситуації. Введення ж семантично віддаленого від постійних компонентів елемента часто не лише створює нові семантичні асоціації, а й викликає в читача відчуття дотепності, причому це відчуття тим сильніше, чим значеннєво і стилістично несподіванішим виявляється новий елемент.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Bąba S.* Typy innowacji frazeologicznych / S. Bąba // Bąba S. Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny. – Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 1989. – S. 46-66;
2. *Buttler D.* Modyfikacje postaci wyrazów i związków frazeologicznych / D. Buttler // Buttler D. Polski dowcip językowy. Wydanie III z uzupełnieniami. – Warszawa: PWN, 2001. – S. 96-150. – 419 s.;
3. *Chlebda W.* Frazeologia w reklamie i reklama we frazeologii / W. Chlebda // Problemy Frazeologii Europejskiej I / pod red. A.M. Lewickiego. – Warszawa: Energia, 1996. – S. 57- 68;
4. *Dziamska-Lenart G.* Innowacje frazeologiczne w powojennej felietonistyce polskiej. – Poznań: „Poznańskie Studia Polonistyczne”, 2004;
5. *Liberek J.* Innowacje frazeologiczne w powojennej fraszce polskiej / J. Liberek // Liberek J. Innowacje frazeologiczne w powojennej fraszce polskiej – Poznań: Wydawnictwo WiS, 1998. – S. 81-199;
6. *Pajdzińska A.* Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji / A. Pajdzińska. – Lublin: Agencja Wydawniczo-Handlowa, 1993. – 246 s.;
7. *Strutyński J.* Gramatyka polska / J. Strutyński. – Kraków: Wydawnictwo Tomasz Strutyński, 1998. –

S. 142-1437; **8. Бакина М.А.** Структурно-семантические преобразования фразеологических единиц в современной поэзии / М.А. Бакина // Русский язык в школе. – Москва: Просвещение, 1980. – № 3. – С. 67-73; **9. Білоноженко В.М., Гнатюк І.С.** Функціонування та лексико-графічна розробка українських фразеологізмів / В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк. – Київ: Наукова думка, 1989. – 156 с.; **10. Григораши А.М.** Фразеологические инновации в современной публицистике Украины: (на материале русскоязыч. и украиноязыч. Пресс 1990-х-2000-х годов): монографія / А.М. Григораши. – Киев: Знання України, 2008. – 439 с.; **11. Єременко І.А.** Фразеологія в системі російської мови та епістолярному дискурсі = Фразеология в системе русского языка и эпистолярном дискурсе: [навч. посіб.] / І. Єременко. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 166 с.; **12. Молотков А.И.** Основы фразеологии русского языка / А.И. Молотков. – Ленинград: Наука, 1977. – 283 с.; **13. Наумов Э.Б.** Способы трансформации фразеологизмов (на материале произведений И. Ильфа и Е. Петрова / Э.Б. Наумов // Русский язык в школе. – Москва: Просвещение, 1971. - № 3. – С. 71-74; **14. Супрун А.П.** Семантико-стилістичні особливості фразеологічних одиниць. Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.03 / Супрун А.П.; НАН України. Ін-т укр. мови. – Дніпропетровськ., 1999. – 19 с.; **15. Хороз Н.С.** Трансформації фразеологізмів у текстах сучасних хорватських газет. Автореф. дис. ...канд. філол. наук. / Н.С. Хороз. – Київ, 1992. – 18 с.; **16. Цимбалюк Т.В.** Мова перекладу Миколи Лукаша: Фразеологія роману Мішеля де Сервантеса Сааведри „Дон Кіхот” / за ред. Л.О. Пустовіт. – Київ: Довіра, 1996.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ:

Inny SJP	Inny słownik języka polskiego PWN: W 2 t. / Pod red. M. Bańki. – Warszawa, 2000.
PWN	Słownik języka polskiego PWN (електронний словник).
SFJP	Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego: W 2 t. – Warszawa, 1974.
SFWP	Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny / Pod red. S. Bąby, J. Liberka. – Warszawa, 2001.
SWJP	Słownik współczesnego języka polskiego: W 2 t. / Pod red. B. Dunaja. – Kraków, 2000.
USJP	Uniwersalny słownik języka polskiego: W 4 t. / Pod red. S. Dubisza. – Warszawa, 2006.
WSF	Lebda R. Wielki słownik frazeologiczny / Pod red. A. Latuska. – Kraków, 2008.
WSFJP	Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego / Pod red. P. Müldnera-Nieckowskiego. – Warszawa, 2004.
WSFzP	Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami / Pod red. A. Kłosińskiej, E. Sobol, A. Stankiewicz. – Warszawa, 2005.
korpus.pl	Korpus IPI PAN. – Режим доступу: http://korpus.pl/ .
korpus.pwn.pl	Korpus Języka Polskiego Wydawnictwa Naukowego PWN. – Режим доступу: http://korpus.pwn.pl/ .